

Vantaan kaupungin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

2 a § Maksun periminen

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta on esitetty lisättäväksi asiakasmaksulakiin uusi maksun perimistä koskeva 2 a §. Pykälässä säädetään kunnan velvollisuudesta antaa asiakkaalle maksua koskeva lasku, joka vastaisi päätöstä ja johon sovellettaisiin hallintolain sääntelyä. Kyseisen pykälän voidaan nähdä selventävän laskun antamisvelvollisuutta sekä hallintolain soveltamisvelvollisuutta. Pykälässä säädetään myös asiakkaan yksityisyyden suojan ja henkilökohtaisen turvallisuuden huomioimisesta. Tämä lisäys on asianmukainen huomioiden erityisesti turvakieltoasiakkaiden turvallisuus.

2 b § Päätös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään siitä, mitä tietoja maksukyvyn mukaan määräytyvän maksun päätöksestä tulee ainakin ilmetä. Hallintolain mukaan päätös on perusteltava ja perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Asiakkaan näkökulmasta päätöksen asianmukainen perusteleminen on olennaista, joten tämän pykälän lisäämistä asiakasmaksulakiin on tärkeää.

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään käyttämättä jätetyn palvelun maksusta. Käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta perittävän maksun laajentaminen kattamaan aiempaa suuremman määrän palveluita saattaa osaltaan edistää palveluiden parempaa saatavuutta sekä ehkäistä tyhjäkäyttöä. Mahdollisuus laskuttaa perumatta jätetystä paikasta sosiaali- tai terveydenhuollon lyhytaikaisen hoito- tai asumispalveluissa nähdään esimerkiksi hyvänä uudistuksena. Riittävän ajoissa peruttu aika voidaan antaa toiselle palvelua tarvitsevalle asiakkaalle. Vantaan kaupunki pitää kuitenkin varatusta ajasta muistuttamista ensisijaisena keinona ehkäistä varattujen aikojen käyttämättä jättämistä.

5 § Maksuttomat terveyspalvelut

Esityksessä ehdotetaan, että hoitajavastaanotot tulisivat maksuttomiksi perusterveydenhuollossa ja että poliklinikan antamasta tutkimuksesta ja hoidosta ei enää perittäisi maksuja alaikäisiltä asiakkailta. Mielenterveyspalvelujen maksuttomuutta perusterveydenhuollossa selkiytettäisiin ja tartuntatauteihin liittyvän hoidon, tutkimuksen ja lääkkeiden maksuttomuutta laajennettaisiin tietyiltä osin. Mielenterveystyön maksuttomuutta koskevan sääntelyn selkiyttäminen on kannatettavaa nykytilanteen ollessa tulkinnanvarainen. Alaikäisten kohdalla uudistuksella puolestaan on merkitystä erityisesti perheissä, joissa lapsi tai lapset tarvitsevat runsaasti sairaanhoidon palveluja.

6 a § Maksukatto

Ehdotetun lain mukaan maksukaton kertymisen seurantajakso olisi jatkossakin kalenterivuosi. Kalenterivuosi seurantajaksona voi kuitenkin aiheuttaa erityisesti runsaasti palveluita käyttäville asiakkaille alkuvuoden kohtuuttoman kustannusrasituksen ja kulujen epätasaisen jakautumisen kalenterivuodelle, sillä myös lääke- ja matkakulujen maksukatot noudattavat samaa seurantajaksoa.

Ehdotettu lainkohta merkitsee laajennusta maksukattoon kerryttävien palveluiden alaan, jolloin kunnan asiakasmaksutuottojen arvioidaan laskevan. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan uudistus kuitenkin parantaa erityisesti runsaasti palveluita käyttävien ja pienituloisten asiakkaiden asemaa. Ehdotuksen mukaan myös toimeentulotuella maksetut palvelut kerryttäisivät maksukattoon. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä asiakas voi olla toistuvasti toimeentulotuen tarpeessa, mikäli maksu, johon asiakas on saanut toimeentulotukea, ei kerrytä maksukattoon. Ehdotetun lain mukaan tilapäinen kotisairaanhoido ja kotisairaalahoido sisällytetään maksukattoon kerryttäviin palveluihin. Vantaan kaupunki näkee muutoksen perusteltuna, koska se asettaa kyseisiä palveluja saavat asiakkaat yhdenvertaiseen asemaan vastaavaa hoitoa terveydenhuollon toimintayksikössä saavien asiakkaiden kanssa.

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus

Nykyisin asiakasmaksulain 7 b §:ssä säädetään siitä, milloin henkilön katsotaan olevan pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Pykälää ehdotetaan päivitettäväksi ja lisäksi siinä säädettäisiin myös eräiden muiden palvelujen osalta siitä, milloin niistä voidaan periä tulojen mukaan määräytyvä pitkäaikaisen taikka jatkuvan ja säännöllisen palvelun maksu. Pykälän päivittämistä ja lisäyksiä siihen voidaan pitää asianmukaisina ja tarpeellisina.

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksujen lisäämistä lain tasolle voidaan pitää perusteltuna ja hyvänä uudistuksena. Tämä tuo pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaat keskenään yhdenvertaiseen asemaan maksuja määritettäessä. Ehdotetun lainkohdan mukaan kunnan on maksua periessään huolehdittava siitä, että pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara 165 euroa kuukaudessa. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan summaa ei voida pitää riittävänä huomioon ottaen, että asiakkaiden pitää pystyä maksamaan kyseisestä summasta kaikki henkilökohtaiseen elämään liittyvät menot kuten hygieniatarvikkeet, harrastustoiminta, silmälasit, henkilökohtaiset apuvälineet sekä lääkkeet. Vantaalla nykyinen käyttövara on 256,13 euroa kuukaudessa.

Yleisenä huomiona todetaan lisäksi, että lainsäädännössä tulisi huomioida tilanne, jossa kunta ostaa palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta, joka perii asiakkaalta asiakasmaksut. Tällaisessa tilanteessa ei ole selkeää, miten kustannusvastuu jakautuu kunnan ja yksityisen palveluntuottajan välillä, mikäli asiakas jättää asiakasmaksun maksamatta.

10 b § Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Ehdotuksen mukaan asiakkaan asiakasmaksua määritettäessä tuloina otetaan huomioon jatkuvat tai vuosittain toistuvasti saadut tulot ennakonpidätyksen ja ennakonkannon jälkeen ja verosta vapaat tulot sekä laskennallinen metsätulo. Muun muassa eläkettä saavan hoitotuki olisi ehdotuksen mukaan huomioitava asiakkaan tulona. Kelan maksaman eläkettä saavan hoitotuen tarkoituksena on korvata hoidosta ja huolenpidosta asiakkaalle aiheutuvia kustannuksia. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan eläkettä saavan hoitotuen huomioiminen asiakasmaksun määrittämisessä on ongelmallista sekä asiakkaan että kunnan näkökulmasta. Asiakkaalla ei ole kannusteita eläkettä saavan hoitotuen hakemiseen, mikäli tuen myöntäminen nostaa asiakasmaksua. Asiakkaiden jättäessä tuen hakematta, jäävät kuntien asiakasmaksukertymät pienemmiksi. Ehdotetussa mallissa

asiakas toimisi edelleen välikätenä tulonsiirrossa Kelalta kunnalle. Eläkettä saavan hoitotuen huomioimisen sijaan tulisi miettiä vaihtoehtoisia keinoja, joilla varmistetaan asiakkaan näkökulmasta tarkoituksenmukainen asiakasmaksun määräytyminen sekä kunnan näkökulmasta asiakasmaksukertymän säilyttäminen.

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa

Ehdotetussa lainkohdassa säädetään vähennyksistä, joita asiakkaan tuloista tehdään määriteltävässä pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksua. Ehdotuksen mukaan asiakkaan tuloista vähennettäisiin muun muassa tietyn ajan asiakkaan asumismenot ennen asiakasmaksun määrittämistä. Vantaan kaupunki pitää tätä hyvänä ratkaisuna asiakkaan näkökulmasta, koska se turvaa asiakkaille riittävän ajan asumismenojen järjestelyyn. Uudistus edistää myös osaltaan asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua, sillä vastaavan säännöksen puuttumisen vuoksi kunnat ovat saattaneet nykytilanteessa huomioida asumismenojen vähennyksiä kuntakohtaisten linjausten perusteella. Kunnan näkökulmasta asumismenojen vähentämistä koskeva ehdotus lisäisi merkittävästi tuloista tehtäviä vähennyksiä nykytilaan verrattuna, mikä puolestaan alentaisi asiakasmaksukertymää.

Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, että asiakkaan todelliseen maksukykyyn vaikuttaa muun muassa eläkkeen, palkan tai elinkeinotulon ulosmittaus. Ehdotetussa lainkohdassa ei linjata ulosmittauksen huomioimista tuloista tehtävänä vähennyksenä.

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin lääkemenojen vähentämisestä pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen maksua määrittäessä. Lääkekustannukset vähennettäisiin asiakkaan tai hänen edustajansa antaman selvityksen perusteella. Pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa olevien asiakkaiden lääkityksiin tulee usein runsaastikin muutoksia lyhyen aikavälin sisällä. Lääkekustannusten selvittäminen vaatisi asiakkaalta tai asiakkaan edustajalta valtavasti selvittely- ja paperityötä mahdollisesti joka kuukausi. Esimerkiksi ikääntyneen asiakkaan kohdalla tällainen selvittelyvelvollisuus vaikuttaa kohtuuttomalta. Asiakasmaksupäätöksiä jouduttaisiin todennäköisesti myös oikaisemaan runsaasti, jos asiakas tai asiakkaan edustaja ei ilmoittaisi ajoissa lääkemenojen muutoksesta. Toteutuessaan säännös aiheuttaisi myös paljon hallinnollista työtä kunnille. Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan asiakkaan ja kunnan näkökulmasta perustellumpi ratkaisu olisi määrittää käyttövara riittävän suureksi, jolloin asiakas voisi maksaa lääkkeitä käyttövarallaan. Käyttövaran vähimmäismäärän tulisi olla noin 230 – 250 euroa kuukaudessa.

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu

Ehdotetun pykälän mukaan kunta voi periä jatkuvasta ja säännöllisestä tai pitkäaikaisesta kotona annettavasta palvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukykyyn ja perheen koon mukaan. Ehdotuksen mukaan, jos tunnit palvelupäätöksessä vaihtelisivat, määräytyisi maksuprosentti keskimääräisten tuntien mukaisesti. Esimerkiksi jos palvelupäätöksen tuntimäärä oli 28-30 tuntia kuukaudessa, määräytyisi maksuprosentti 29 palvelutunnin mukaan. Nykyisin sovelletaan tuntiluokittaista mallia, jossa maksuprosentti on sama

tietyn palvelutuntiluokan sisällä. Ehdotetun lainkohdan mukaisessa mallissa palvelun maksuprosentti muuttuu jokaista alkavaa palvelutuntia kohden. Näin ollen uuden mallin mukaan asiakkaalle tulisi aina antaa uusi maksupäätös palvelumäärän tai keskimääräisen palvelumäärän muuttuessa yhdelläkin tunnilla. Nykyisessä tuntiluokista koostuvassa mallissa uusi maksupäätös tulee tehdä, jos tuntimuutoksen johdosta siirrytään toiseen tuntiluokkaan. Jatkuvan ja säännöllisen kotihoidon asiakkailla palvelutarpeen muutokset ovat yleisiä, joten myös palvelutunteja saatetaan muuttaa useita kertoja kuukaudessa. Lainkohdassa ehdotettu maksu on siten liian tarkalla tasolla huomioiden palvelun tosiasiallinen luonne. Esitetty tunti-tunnista muuttuva hinnoittelu lisää merkittävästi hallinnollista työtä ja on joustamaton asiakkaan hetkellisesti muuttuvassa tilanteessa sekä palveluntarpeessa.

Ehdotetussa pykälässä tarkoitetun maksun saisi periä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta silloinkin, kun asiakas ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö ovat fyysisesti eri paikassa ja toisiinsa kuva- ja ääniyhteydessä. Tällaisesta etäyhteyksien avulla toteutettavasta palvelusta saisi siten periä maksun kuten perinteisestä henkilökohtaiseen kotikäyntiin perustuvasta palvelusta, mutta palvelun tulisi kuitenkin sisällöllisesti vastata perinteistä henkilökohtaiseen käyntiin perustuvaa palvelua, jotta siitä saisi periä pykälässä ehdotetun maksun. Etäyhteyksien esiin tuominen pykälän perusteluosiossa nähdään hyvänä asiana. Tulevaisuudessa asiakasmaksulaissa olisi hyvä huomioida hoivateknologian kehittymisen tarjoamat mahdollisuudet vielä laajemminkin. Hälyttävä lääkedosetti on hyvä esimerkki keksinnöstä, jonka avulla perinteisiä kotikäyntejä voidaan korvata teknologialla, jolloin työntekijöiden matka-ajat vähenevät. Teknologian ja etäyhteyksien käyttö tulisi huomioida tulevaisuudessa asiakasmaksulaissa siten, että sekä kunnat että asiakkaat motivoituvat näiden maksimaalisesta hyödyntämisestä.

10 f § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Tämän osalta viitataan aiemmin 10 b §:n kohdalla lausuttuun.

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa

Ehdotettua pykälää voidaan pitää asianmukaisena.

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut

Tukipalvelujen ja asumispalveluun liittyvien palvelujen asiakasmaksuja koskeva pykälä olisi uusi. Pykälän lisäämistä ja sen muotoilua voidaan pitää hyvänä ehdotuksena.

10 i § Laskennallinen metsätulo

Ehdotettua pykälää voidaan pitää asianmukaisena.

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen

Ehdotettua pykälää voidaan pitää asianmukaisena.

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun

Ehdotettua pykälää voidaan pitää asianmukaisena.

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Ehdotetussa pykälässä selkiytettäisiin asiakasmaksun alentamista ja perimättä jättämistä koskevaa sääntelyä. Tämä on erityisen tärkeää huomioiden se, asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskeva sääntely tukee asiakkaiden yhdenvertaista mahdollisuutta saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalvaeluja. Palveluista perittävät maksut eivät saa olla esteenä asiakkaalle tarpeellisten palveluiden käyttämiselle.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu

Nykyisin asiakasmaksuasetuksessa oleva sääntely ehdotetaan nostettavaksi lain tasolle, mitä voidaan pitää asianmukaisena ratkaisuna.

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle

Ehdotettua pykälää voidaan pitää asianmukaisena.

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Ehdotettua pykälää voidaan pitää asianmukaisena.

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

Ehdotettu pykälä selkiyttää olennaisesti sekä tarpeellisesti oikaisuvaatimusmenettelyä asiakasmaksua koskevien laskujen osalta.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021)

Ehdotuksen mukaan laki tulisi voimaan 1.1.2021. Asiakasmaksulain uudistaminen nähdään tärkeänä nykysääntelyn ollessa osittain puutteellista ja epäselvää. Ehdotettu aikataulu on kuitenkin sangen tiukka. Ehdotetut muutokset vaativat olennaisia muutoksia kuntien asiakas- ja potilastietojärjestelmiin, joita ei välttämättä ehditä toteuttamaan vuoden 2020 loppuun mennessä. Voimaantuloajankohdan tulisikin olla sellainen, että kunnille jää kohtuullinen aika muutosten toteuttamiseen.